

FAŠIZAM I ANTISEMITIZAM

2019.
Broj 3

MEĐUNARODNI DAN BORBE PROTIV
FAŠIZMA I ANTISEMITIZMA
9. studeni

MEDUNARODNI DAN BORBE PROTIV FAŠIZMA I ANTISEMITIZMA (9.11.)

ZAŠTO SE OBILJEŽAVA?

U noći s 9. na 10. studenog 1938. započeli su masovni progoni Židova u nacističkoj Njemačkoj. Danas je taj događaj poznat pod nazivom Kristalna noć (Kristallnacht) ili Dan pogroma i smatra se početkom Holokausta.

ŠTO SE DOGODILO?

Masovni progoni bili su rezultat i kulminacija višegodišnjeg procesa stavljanja Židova izvan zakona i oduzimanja njihovih prava. Nirnberški rasni zakoni doneseni 1935. institucionalizirali su brojne rasne teorije prisutne u nacističkoj ideologiji. Tako je, primjerice, Židovima oduzeto državljanstvo, a zabranjeni su im i ženidba ili seksualni odnosi s Nijemcima.

Gestapo je kao povod za nasilje Kristalne noći iskoristio atentat koji je na njemačkog veleposlanika u Francuskoj Ernsta von Ratha izvršio poljski Židov Herschel Grynszpan (njem: Hermann Grünspan). Grynszpanova obitelj bila je među tisućama poljskih Židova koji su deportirani iz Njemačke u Poljsku i pritom zaglavili na granicama jer ih Poljaci nisu htjeli primiti. Iako je sve predstavljano kao spontani čin nasilja spram Židova, događaj je bio planiran i u njemu je sudjelovao i Gestapo.

Procjenjuje se da je u noći nasilja život izgubilo oko 200 Židova, uhićeno njih 30.000, spaljeno i uništeno oko 7.500 trgovina koje su bile u vlasništvu Židova, a zapaljeno više od 100 sinagoga. Po staklima razbijenih trgovina događaj je dobio ime Kristalna noć.

Antifašistička liga svojim akcijama i skupovima sjećanja na Kristalnu noć obilježava ovaj dan na Trgu žrtava fašizma. Ove godine, skup će biti organiziran u subotu 9.11. u 18h s ciljem gradnje društva jasno opredijeljenog protiv mržnje prema drugima i drugačijima, nacionalističkog narativa i netrpeljivosti.

ŠTO JE FAŠIZAM?

Fašizam je ekstremno desna politička filozofija ili teorija vladanja nastala početkom dvadesetog stoljeća koja kombinira elemente nacionalizma, militarizma i totalitarizma. Veliki naglasak stavlja na pojam nacije koji je bitniji od pojedinca, stoga je bitno jasno definirati tko pripada, a tko ne pripada nacionalnom tijelu.

I dok su fašistički pokreti bili prisutni u velikom broju država nakon Prvog svjetskog rata, najuspješniji je bio u Njemačkoj i Italiji. On je s jedne strane odgovor koji država pruža na društvenu nejednakost i gospodarsku krizu, a s druge strane predstavlja pokušaj zaustavljanja radnika da se za bolje društvo izbere revolucionarnim putem.

HISTORIJSKI REVIZIONIZAM

Historijski revizionizam označava pokušaje ponovnog ispisivanja povijesti ili reinterpretaciju, prevrednovanje dokaza i motiva povijesnih događaja.

Tako danas često dolazi do umanjivanja, relativiziranja ili odbacivanja tragične prošlosti Drugog svjetskog rata, holokausta ili genocida. U Hrvatskoj je, recimo, aktualno pitanje rehabilitiranja Nezavisne Države Hrvatske (NDH) i ustaškog logora Jasenovac za kojega neki pokušavaju dokazati da nije bio ustaški logor, već da su žrtve Jasenovca zapravo bile žrtve komunističkog režima nakon Drugog svjetskog rata.

NACISTIČKA PROPAGANDA

Nacisti su učinkovito koristili propagandu kako bi kroz stereotipe o Židovima dobili podršku milijuna Nijemaca. Tako je stvoreno Ministarstvo za prosvjećenje naroda i propagandu čiji je cilj bilo oblikovanje javnog mnijenja i ponašanja u Njemačkoj, a propaganda je imala izrazito bitnu ulogu u društvu, poticala je pasivnost i prihvaćanje mjera implementiranih protiv Židova.

Važnu ulogu igrali su mediji, novine i film. Tako je, primjerice, film Vječni Židov (Der ewige Jude, 1940.) Židove prikazao kao parazite. Neki su, s druge strane, poput Trijumfa volje (Triumph des Willens, 1935.) glorificirali Hitlera i nacionalsocijalizam.

KONCENTRACIJSKI LOGOR:

- Mjesto zatočenja protivnika režima, domaćeg ili stranog stanovništva u većim, izoliranim i ograđenim prostorima
- Prvi koncentracijski logor kojega su uspostavile nacističke vlasti bio je Dachau, nedaleko Münchena; otvoren 1933., zatvoren 1945. godine
- Za vrijeme nacističke Njemačke postojalo je više od 44.000 koncentracijskih logora
- Budući da nije vođena opsežna dokumentacija, i da su krajem rata, kada je postalo jasno da će ga izgubiti, nacisti počeli uništavati dokumentaciju i fizičke dokaze, izrazito je teško procijeniti točan broj žrtava

Klasifikacija zatvorenika u koncentracijskim logorima: Sustav označavanja

Rađeno radi grupiranja zatvorenika i olakšavanja njihove identifikacije

Židovi – žuta Davidova zvijezda

Kriminalci – zeleni obrnuti trokut

Politički zatvorenici – crveni obrnuti trokut

„Asocijalni“ (nekonformisti, a tako su klasificirani i Romi) – crni obrnuti trokut, ili u nekim slučajevima smeđi

Homoseksualci – ružičasti obrnuti trokut

Jehovini svjedoci – ljubičasti obrnuti trokut

*IZVOR: Memorijal i muzej Auschwitz-Birkenau, 2019.

Daša Drndić: Sonnenschein

U svojem dokumentarnom romanu Daša Drndić bavi se pitanjem Lebensborn-djece, deportacije Židova, logora smrti, neutralnosti Švicarske u Drugom svjetskom ratu te djece otete od roditelja i odgajane da postanu arijevcu. Naime, Lebensborn je bila nacistička organizacija čiji je cilj bilo podizanje stope rođenih „arijevaca“ (koje je nacistička stranka klasificirala kao „rasno čiste i zdrave“).

PRIMJERI OTROVA

Rajka i Zdenka Baković

Sestre Baković bile su važna karika u zagrebačkom pokretu otpora tijekom NDH. Njihova trafika koja se nalazila u Nikolićevoj 7 (današnja Teslina) već je od prvog dana kada su je preuzele postala sastajalište komunista i Zagrepčana koji su se protivili režimu.

Nažalost, 1941. ustaški agenti upadaju u stan obitelji Baković u Gundulićevoj i hapse obje sestre i njihova brata.

Sestre muče nekoliko dana tijekom

noći, a danju ih dovode u trafiku kako bi postavili zasjedu. One nikoga ne odaju. Rajka umire od posljedica mučenja, a njena sestra Zdenka počinila je samoubojstvo četiri dana prije skočivši u smrt sa zgrade Ustaške nadzorne službe (UNS) koja se nalazila u Zvonimirovoj 2.

Bijela ruža

Bijela ruža bio je nenasilni pokret otpora Hitlerovu režimu čiji su predvodnici Sophie Scholl, njen brat Hans Scholl i Christoph Probst pogubljeni 23. veljače 1943. Narednih mjeseci pogubljeni su i drugi članovi pokreta. Osuđeni su jer su pisali i dijelili antirežimske letke koje su potpisivali s „Bijela ruža“. To je bio njihov odgovor na brutalnosti režima, a presudno je bilo saznanje o masovnim deportacijama i pogubljenjima Židova u Auschwitzu.

PRAKSE DJELOVANJA / AKCIJE / AKTIVNOSTI

Mreža antifašistkinja Zagreba (MAZ)

Mreža antifašistkinja Zagreba (MAZ) u svom radu okuplja različite pojedince i organizacije s ciljem što čvršćeg povezivanja i stvaranja prostora društvenosti. O antifašizmu govore van historijskog vakuuma, ne želeći ga svesti na puku raspravu o ustašama i partizanima. Pozivaju se na tradiciju jugoslavenskog i hrvatskog antifašizma i specifikuma ovoga područja gdje se o antifašizmu ne može govoriti bez pojmova poput klasne borbe, emancipacije žena i internacionalizma.

MAZ od 2015. dan oslobođenja Zagreba (8.5.) obilježava organiziranjem Trnjanskih kresova na autentičnoj lokaciji ulaska partizanskih, oslobodilačkih snaga u Zagreb, na sjevernoj obali rijeke Save. Tradicionalno se pale kresovi i organizira popratni kulturno-umjetnički program.

MAZ u studenom svake godine organizira i Marš solidarnosti kojim želi ukazati na socijalne i ekonomske politike koje obespravljaju i marginaliziraju određene društvene skupine. Teme

kojima su se bavile na Maršu solidarnosti su diskriminacija Roma, društvena represija, beskućništvo i deindustrijalizacija Zagreba.

Do '90 tih godina podignuto je više od 6.000 spomenika NOB-u, a u razdoblju od 1991. do 2000. oko 3.000 ih je minirano, uništeno, srušeno ili izmješteno.

Ø NAMA

Centar za mirovne studije udruga je koja promiče nenasilje, ljudska prava i društvenu promjenu povezujući obrazovanje, istraživanje, zagovaranje javnih politika i aktivizam. Organizacija se naslanja na iskustvo različitih oblika izravne izgradnje mira u zapadnoj Slavoniji tijekom Volonterskog projekta Pakrac 1993.-1997., kao i na rad Antiratne kampanje Hrvatska. Saznaj više o CMS-u na www.cms.hr.

Mirovni studiji neformalni su obrazovni program CMS-a koji pruža mogućnost za kritičku analizu društvenih nepravdi, kao i alate i vještine za djelovanje k pravednijem društvu, tj. pozitivnom miru - društvu suradnje, čije institucije služe zadovoljavanju potreba svih, a posebno onih najranjivijih. Mirovni studiji otvoreni su za sve, bez obzira na prijašnja obrazovna iskustva, traju od siječnja do lipnja i uključuju 3 modula i 7 programskih cjelina. Više o programu i poziv za nove sudionike naći ćete na web-u www.cms.hr/hr/mirovni-studiji.

Nogometni klub St. Pauli i njegovi navijači

„Love St. Pauli, hate fascism“ moto je navijača ovog hamburškog nogometnog kluba. St. Pauli je klub koji se bazira na antiglobalizaciji, antikapitalizmu i antikomercijalizaciji sporta, a njegovi navijači su antifašisti i antikapitalisti. Nogometaši i navijači organizirali su akcije pomoći migrantima, u okviru kluba postoji i NK Lampedusa kojega čine migranti i koji je tako nazvan prema talijanskom otoku Lampedusa gdje dolazi veliki broj migranata. Klub St. Pauli je tako nedavno dao otkaz svom turskom nogometašu zbog nacionalizma i podršci napadu na Rojavu.

Iako je St. Pauli najpoznatiji klub, nije jedini koji se temelji na takvim načelima. Nabrojimo još samo neke - FC Babelsberg iz Potsdama, FC Kozmos iz Bratislave i FC Clapton iz Londona.

Nešto slično postoji i u Hrvatskoj! Iako nije drugoligaš kao St. Pauli, već igra u 3. zagrebačkoj ligi, klub Zagreb 041 kojega su osnovali navijači Bijeli anđeli, temelji se na direktnodemokratskom ustroju, internacionalizmu i antifašizmu. 041 surađuje s tražiteljima azila u Porinu, a proširio se i na omladinsku i žensku kategoriju - nogomet tako služi kao integracijski faktor u društvu koje vrlo često isključuje sve marginalizirane.

UPISI
u novu godinu
Mirovnih studija
otvoreni su
od 6.11. do 3.12.!